

POJAVA ZANEMARIVANJA I ZLOSTAVLJANJA KOD DJECE S POREMEĆAJIMA U PONAŠANJU

Marija Koren Mrazović
Ministarstvo rada i socijalne skrbi

SAŽETAK

Ovim radom smo željeli (autor i djelatnici centara za socijalnu skrb na poslovima zaštite djece i mladeži s poremećajima u ponašanju/maloljetničke delinkvencije) utvrditi zastupljenost pojave zanemarivanja i zlostavljanja kod djece i mladeži koja se nalaze u tretmanu centara za socijalnu skrb zbog evidentnih poremećaja u ponašanju u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 1997. godine.

Uzorak ispitanika broji 415 djece i mladih (312 M i 103 Ž) iz Centra za socijalnu skrb Grada Zagreba i njegovih ureda, te 20 centara za socijalnu skrb iz županija u Republici Hrvatskoj.

Podaci ukazuju da su zanemarivanje i zlostavljanje u značajnoj mjeri prisutni tijekom razvojnog puta djece i mladeži iz uzorka. Najčešće se to događalo u vlastitoj obitelji, ali isto tako stanoviti broj djece je zlostavljano i zanemarivano na više mjesta istovremeno ili nastavno.

Najčešći oblici zanemarivanja djece kod koje su evidentirani poremećaji u ponašanju su: nebriga za školski tijek i nepružanje pomoći djetetu kada mu je ona neophodno potrebna, uskraćivanje ljubavi, pažnje, poticaja i podrške. Kod zlostavljene djece najčešće nalazimo više udruženih načina zlostavljanja kod pojedinog djeteta, a najzastupljeniji su oblici ponašanja odraslih: prijatna kaznom i zastrašivanje, zatim fizičko kažnjavanje i psihičko zlostavljanje i ignoriranje djeteta, vrijeđanje i omalovažavanje te seksualno iskorištavanje.

Ključne riječi: *djeca i mladež s poremećajima u ponašanju, zanemarivanje, zlostavljanje*

1. UVOD

Zanemarivanju i zlostavljanju djece u zemljama zapadne Europe i u SAD-a već niz godina pridaje se značenje zbog štetnosti i posljedica na pravilan razvoj djeteta, no kod nas to činimo s većom pozornošću posljednjih godina. Jedan od razloga, možemo reći ignoriranja ovog problema zasigurno je i nepoznavanje razmjera ove pojave, a o kojima se i danas nagada. Do zadnjih godina u našoj zemlji ova problematika je relativno malo proučavana i istraživana.

Primjećuje se isto tako u građanstvu, kao i kod profesionalaca, različitost u doživljavanju i pridavanju značenja pojavi zanemarivanja i zlostavljanja djece. Istraživanja su također pokazala da je prepoznavanje tih pojava često pod utjecajem osobnih vrednota, stavova i iskustvenih spoznaja profesionalaca (Giovanoni Bocerria, 1979 Tubert i O'Toole 1980- prema Ajduković, 1997). Velika je

razlika i u pridavanju pozornosti ovim pojavama kada se one događaju u obitelji, udomiteljskoj obitelji, obitelji djeda i bake ili rodbine, u ustanovi itd. Pravi se razlika između prisutnosti tjelesnog i emocionalnog/duševnog zlostavljanja te seksualnog zlostavljanja. Javnosti općenito, pa i stručnih djelatnika u centrima za socijalnu skrb, najviše se doimlju slučajevi seksualnog zlostavljanja u obitelji čija je stvarna prisutnost zasigurno tamna brojka.

Što se tiče ovih pojava, u prvom planu promatranja svakako je obitelj, a još uvijek se i suviše malo pridaje pozornost drugim mjestima u okruženju djeteta, značajnim za njegov fizički i emocionalni razvoj gdje je također moguća prisutnost ove pojave, a naročito u predškolskim ustanovama, školi, na ulici gdje su danas djeca sve više prepuštena sebi i bez zaštite odraslih tijekom svog odrastanja. Sve veća prisutnost raznorodnih poteškoća kod djece - pojava poremećaja u ponašanju, psihičkih poremećaja i teških emocionalnih kriza,

ovisnosti i neke druge pojave kod mladih u odrastanju upućuju nas na takav zaključak.

Od ranih šezdesetih godina, kada su Kempe i suradnici (1962; prema Pejčinović, 1990) opisali tzv. sindrom zlostavljanog djeteta do danas, mnogo se toga naučilo o posljedicama zlostavljanja u djetinjstvu na ponašanje u odrasloj dobi. Mnogi autori nas upozoravaju koliko štetno i pogubno djeluje na razvoj djeteta loša obiteljska atmosfera, prisutnost verbalnog i fizičkog razračunavanja, nedosljedni odgojni postupci, otuđenost članova obitelji. Psihičko zlostavljanje djeteta, koje može imati različita obilježja od ignoriranja, podcjenjivanja pa do vrlo brutalnih oblika ponašanja odraslih naročito štetno djeluje na ponašanje, psihički razvoj djeteta i može biti jedan od čimbenika pojave i razvoja poremećaja u ponašanju djece i mladeži.

Tijekom rada u centru za socijalnu skrb i odgojnoj ustanovi, s djecom s poremećajima u ponašanju, a temeljem njihovih iskaza o ponašanju roditelja, došla sam do istog zaključka.

Isto se odnosi i na raznorodne oblike fizičkog zlostavljanja. Često puta roditelji i drugi počinitelji ove vrste nasilja nad djetetom, nisu niti svjesni koliko zla čine i koliko boli nanose djetetu. Stručni djelatnici u sustavu socijalne skrbi kao i mnogi drugi koji sudjeluju/bave se odgojem, obrazovanjem ili drugim vidovima skrbi o djeci i mladeži još uvijek ne pridaju potrebitu pozornost ovom području ugrožavanja razvoja djeteta. Čak naprotiv, čini se da su skloniji pridati veće značenje djetetovu otporu i određenim oblicima poremećaja u ponašanju.

Fizičko kažnjavanje i korištenje sile/prisile prisutno je u odgoju djece od pamtivijeka. Prisutno u ljudskoj i životinjskoj vrsti - demonstracijom sile se dokazuje tko je jači i moćniji u pokoravanju drugih. Neki autori razlikuju pojavu fizičkog kažnjavanja (discipliniranja) i fizičkog zlostavljanja. "Tu se susrećemo i s idejom o kontinuumu fizičkog discipliniranja djeteta koje ide od metoda koje su široko prihvaćene u zajednici i uključuju manje korištenje fizičke sile, preko manje i više neprikladnog fizičkog discipliniranja, do fizičkog zlostavljanja ili značajnog rizika za fizičko zlostavljanje djeteta" (Wolfe, 1992- prema Križ i Perić, 1994).

Koliko je fizičko kažnjavanje i takvo ponašanje odraslih u odnosu na dijete (slabijeg, nemoćnog) ponižavajuće zasigurno su i brojni od nas odraslih doživjeli na vlastitoj koži.

Neki američki autori u posljednje vrijeme ističu značaj pljuske ili batine po stražnjici na razvoj inteligencije, a pri tome su zasigurno željeli istaći koliko negativno utječu i na osjećaj sigurnosti te kočte druge sposobnosti i prirodne potencijale. I Ajduković (1997) upozorava da izloženost

zlostavljanju ozbiljno ugrožava razvoj djeteta u sljedećih 5 područja:

1. neurološki i intelektualni
2. školski uspjeh i životna očekivanja
3. socioemocionalni
4. socijalni odnosi i ponašanje
5. mentalno zdravlje u cjelini.

Moguće je zaključiti kako su sva ova područja međusobno uzročno posljedično povezana.

Spolno zlostavljanje djece zasigurno je posebno težak traumatski doživljaj koji ostavlja trajne posljedice na njihov emocionalni, duševni i fizički razvoj. To je izuzetno neugodan doživljaj za dijete, zbunjujuća situacija preplavljena osjećajem nemoći, straha, neugode, srama, bola, osjećajem krivnje. Dijete se najčešće boji povjeriti drugim osobama iz okoline, boji se tražiti zaštitu i pomoć odraslih iz straha da mu neće vjerovati ili će ga čak za isto optužiti. Često puta se dijete osjeća posve nemoćnim bilo što učiniti za sebe, a duboko u sebi pati i trpi bol. Bilo da se radi o obljubi djeteta, bludnim radnjama, zadovoljavanju pohote pred djetetom, podvođenju, rodoskrvnuću pa i upoznavanju djeteta s pornografijom ili korištenje u svrhu izrade pornografskog materijala, za dijete u razvoju je to zbunjujuća (najblaže rečeno) i traumatizirajuća situacija/događaj.

Kod stručnjaka je prisutna i dilema - kome vjerovati, da li je to doista tako kako dijete kaže, kako raditi dalje s obitelji? Sudski postupci vrlo dugo traju, ishodi su često oslobadajući za krivca ili se izriče uvjetna kazna. I što onda dalje?

U praksi se pokazalo da kaznene mjere ne djeluju i u pravilu ne mijenjaju počiniteljevo ponašanje i dinamiku odnosa u obitelji. Prisjetimo se koliko je često puta postupak na sudu traumatski doživljaj za dijete, a i za djelatnike socijalne skrbi, te ih nastoje zaobići jer se često puta nalaze u oprečnim ulogama u odnosu na dijete i obitelj.

Stručnjaci su ponekad nemoćni i usamljeni u radu, a takve obitelji ostaju u nadležnosti njihovog rada. Unatoč nizu trauma kroz sve prethodno što je dijete proživjelo, najčešće mjere zaštite djeteta su izdvajanje iz obitelji i povjeravanje udomiteljskoj obitelji ili smještavanje u dom, što je za njega ponovni traumatski doživljaj koji ponekad može imati i loš ishod.

Ajduković (1997) u svojem članku navodi da stručnjaci ponekad ne **evidentiraju slučajeve zlostavljanja** ili zapuštanja jer smatraju da su im mogućnosti stvarnog djelovanja i raspon usluga obiteljima koje su rizične za zlostavljanje ili obiteljima u kojima su odgojni postupci takvi da je teško odrediti granicu između neprimjerenih odgojnih postupaka, vrlo male i skućene. Stoga pokušavaju

pomoći obitelji na neke druge načine ali je ne evidentiranju kao rizičnu za zlostavljanje.

Ovaj rad je to djelomično i potvrdio.

Efikasija krivično pravna zaštita zasigurno će uslijediti i kod nas već time što su u policiji formirani posebni odjeli pri svim Policijskim upravama po županijama sa specijalno educiranim i senzibiliziranim stručnim kadrom za češće otkrivanje slučajeva zanemarivanja, zlostavljanja te seksualnog iskorištavanja djece.

Nužno je istaći da za efikasniju zaštitu djece i mladeži od kaznenih radnji odraslih na njihovu štetu nikako nije dovoljan samo progresivan stav zakonodavca izražen u kriminaliziranju određenih ponašanja, pogubnih za zdravlje, razvoj i odgoj mladih (Hirjan i Singer, 1990). No, ipak je neophodno istaći značajan pomak u pristupu kako je to predviđeno "Zakonom o sudovima za mladež" ("Narodne novine", broj 111/97). Vijeće za mladež i suci za mladež sude i odraslim počiniteljima kaznenih djela koja su Kaznenim zakonom locirana isključivo ili pretežno u cilju zaštite djece i mladeži od kriminalnih posizanja u njihov tjelesni integritet, zdravlje, nesmetani seksualni razvoj, sferu odgoja i harmoničnog razvoja ličnosti, s pretpostavkom da će se s djetetom obzirno postupati i pravovremeno poduzeti optimalne kazne prema odraslom počinitelju kaznenog djela na štetu djeteta. Vidjet ćemo što će nam praksa u tom pogledu donijeti. Natpisi u novinama kao što je "Sisački slučaj silovane djevojčice" za sada to demantira.

Ekipiranje sudova za mladež dodatno educiranim sucima i stručnim suradnicima za problematiku maloljetničke delinkvencije te krivično pravnu zaštitu djece i mladeži, kao i senzibiliziranje i educiranje stručnih djelatnika u sustavu socijalne skrbi i javnosti za ovu problematiku, uz sve prethodno zasigurno će dovesti do znatnijeg pomaka u češćem i pravovremenom otkrivanju kao i uspješnijem rješavanju ove problematike.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Ovim istraživanjem željelo se omogućiti uvid u prisutnost pojave zanemarivanja i zlostavljanja kod djece s poremećajima u ponašanju, kao i nekih obilježja ove pojave: gdje se ono najčešće događa, kakva je obiteljska atmosfera, odnosi roditelja prema potrebama djeteta, koje su mjere obiteljsko pravne i krivično pravne zaštite poduzimane - prema obitelji kao i u interesu djece s poremećajima u ponašanju, te povezanost pojave zanemarivanja, zlostavljanja i njenih manifestnih oblika s pojavom poremećaja u ponašanju kod djece i mladeži.

3. METODE ISTRAŽIVANJA

Za prikupljanje podataka poslužio je Upitnik posebno konstruiran za potrebe ovog istraživanja koji se sastoji od: općih podataka, zastupljenosti pojave te osobnog lista za svako dijete, maloljetnika i mladog punoljetnika za kojeg je utvrđeno da je tijekom svog razvoja zanemarivan i zlostavljan, a bio je u tretmanu centra za socijalnu skrb u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 1997. godine zbog poremećaja u ponašanju i/ili delinkvencije.

Uzorak čini 415 djece i mladeži s poremećajima u ponašanju oba spola. Od navedenog broja - 312 su osobe muškog i 103 ženskog spola.

Na pitanja iz upitnika odgovarali su stručni djelatnici koji obavljaju poslove zaštite djece i mladeži s poremećajima u ponašanju te djelatnici na općem socijalnom radu.

Rezultati su prikazani na razini frekvencija, te će tek dalja obrada podataka metodama multivarijatne analize omogućiti postizanje svih navedenih ciljeva.

4. REZULTATI

1. Općeniti pokazatelji

Iz dobivenog pokazatelja može se samo djelomično zaključiti da su dječaci češće zlostavljani i zanemarivani od djevojčica, jer skupinu djece s poremećajima u ponašanju u tretmanu centara za socijalnu skrb pretežito čine djeca i mladež muškog spola, bilo da se radi o maloljetničkoj delinkvenciji ili drugim poremećajima u ponašanju.

Podaci u odnosu na dob:

- do 14 godina starosti - 150 djece
- od 14-18 godina - 234 maloljetnika i
- od 18 -21 godina - 31 mladi punoljetnik

2. Pokazatelji o pojavi zanemarivanja i zlostavljanja i obilježjima obitelji

2.1. Zanemarivanje i zlostavljanje dogadalo se je:

- samo u obitelji - 352 slučaja
- u širem obiteljskom okruženju - 69 slučajeva
- u školi - 15 slučajeva
- na ulici - 18 slučajeva
- u ustanovi/domu - 4 slučaja.

Djeca su najčešće zlostavljana i zanemarivana u vlastitoj obitelji, a 43 djece zlostavljano je i zanemarivano na više mjesta istovremeno ili nastavno u obitelji, školi, na ulici i sl.

2.2. Obiteljska atmosfera:

- odnosi u obitelji su narušeni kod 195 slučajeva
- odnosi u obitelji su ugrožavajući kod 163 slučaja
- odnosi u obitelji su situacijski narušeni kod 47 slučajeva
- odnosi u obitelji se čine skladnima kod 10 slučajeva

2.3. Prisutnost verbalnih i fizičkih sukoba kod roditelja i drugih ukućana:

- povremeno samo verbalni sukobi 131
- često samo verbalni sukobi 148
- povremeno verbalni i fizički sukobi 111
- često verbalni i fizički sukobi 119
- odnosi su značajno narušeni 29
- nema dovoljno informacija 13

Iz dobivenih pokazatelja vidljivo je da su gotovo sva djeca i mladež s poremećajima u ponašanju odrastala u nepovoljnom obiteljskom okruženju, a agresivno ponašanje roditelja i netolerancija su negativni modeli ponašanja koji su vjerojatno usvojeni od najranije životne dobi te su kasnije izražavani u osobnom ponašanju.

Verbalni sukobi roditelja i fizičko razračunavanje, (a za pretpostaviti je da im je dijete prisustvovalo), zasigurno imaju i obilježja zlostavljanja djeteta. To tim više jer praksa pokazuje da su to situacije u kojima se često puta zlorabi dijete u narušenim partnerskim odnosima.

2.4. Odnos roditelja prema potrebama djeteta i procjena ponašanja glede zadovoljavanja potreba djece:

Odnos roditelja:	majka	otac
uvažava potrebe djeteta i zadovoljava ih	41	2
djelomično uvažava i zadovoljava	188	102
- ne uvažava i ne zadovoljava:		
- može, ali ne želi	50	107
- ne može, a želi	37	34
- kako kada	59	90
- umrli, napustili dijete	35	75

Najzastupljeniji odgovori upućuju na zaključak da je skupina djece s poremećajima u ponašanju često frustrirana i traumatizirana kroz neprimjereno zadovoljenje osnovnih životnih potreba tijekom odrastanja. Očevi rjeđe uvažavaju i brinu o

zadovoljavanju potreba djece i mladeži u ovom uzorku, u odnosu na majke, a neki niti ne kontaktiraju s djetetom (bilo nakon brakorazvoda roditelja, napuštanja obitelji i/ili su umrli) od najranije starosne dobi djeteta.

I ovi pokazatelji govore u prilog nestimulativnim okolnostima u obiteljskom okruženju te nedostatku pozitivnog modela identifikacije, a upitne su i rane poruke (verbalne i neverbalne) koje su osobe iz okruženja upućivale djetetu što potkrjepljuju i odgovori na sljedeća pitanja.

2.5. U obiteljskom okruženju djece i mladeži s poremećajima u ponašanju prisutne su slijedeće socijalnopatološke i druge nepovoljne okolnosti:

	broj slučajeva:
- ovisnost (alkohol, droga)	219
- neimaština	168
- duševna bolest	64
- tjelesna bolest/invaliditet	58
- asocijalne pojave i seksualno odstupanje, promiskuitet, prostitucija	35
- incest	5
- vršenje kaznenih djela (osuđivani)	21
- drugo: odsutnost roditelja, nedosljedni odgojni postupci, mentalna retardacija, nebriga	61

Iz navedenog se može zaključiti da su obitelji promatrane skupine djece opterećene raznorodnim čimbenicima koji nepovoljno/ugrožavajuće djeluju na razvoj djeteta.

Najčešće se udružuju više nepovoljnih čimbenika kao što je to alkoholizam i neimaština, zatim slijede prisutnost duševnih bolesti, seksualne devijacije. Ako se prisjetimo prethodno opisane situacije koja se odnosi na atmosferu u obitelji i odnos prema djetetu u svezi zadovoljavanja njegovih životnih potreba, sučeljavamo se sa slikom ugrožavajućeg obiteljskog okruženja.

Navedeno upućuje na potrebu odlučnijeg i pravovremenog pružanja zaštite i oslonca djetetu, uvažavajući njegove reakcije (poremećaje u ponašanju), ali ne samo opisujući njegovo ponašanje, već energičnim poduzimanjem mjera obiteljsko pravne i krivično pravne zaštite, prije svega u odnosu na obiteljsko okruženje/roditelje. Dijete treba ojačati i zaštititi prije svega. Poremećaji u ponašanju često mogu biti posljedica, odnosno reakcija na određeno stanje i odnose kroz razvojni put djeteta, i moguće ih je tumačiti - pozivom za pomoć drugih, odraslih iz okoline.

2.6. Uvid u načine zanemarivanja i zlostavljanja djece i mladeži:

- nemaran odnos/nebriga o školovanju djece, nepomaganjem djetetu kada mu je to bilo neophodno potrebno	321
- uskraćivanjem ljubavi, pažnje, poticaja i podrške tijekom razvoja	291
- uskraćivanjem hrane, odjeće, igre i zabave	89
- osporavanjem prava na izbor zanimanja i školovanja poštujući njegove interese i sposobnosti	31
- prisiljavanjem djeteta na prosjačenje i navođenjem na druge oblike asocijalnog ponašanja	48
- poticanjem neprimjerenog seksualnog interesa i odnosa prema seksu u odnosu na uzrast	18

Sve navedeno potvrđuje da su prava djece vrlo grubo kršena i to prije svega u obitelji od najranije dobi djeteta i na više načina istovremeno. Činjenica je da sve te obitelji žive negdje tu u našem okruženju. Zapitajmo se - koliko je ljudskog senzibiliteta u nama (profesionalcima i svima drugim ljudima) za patnje djece? Koliko smo odgovorni kao profesionalci ako je tako evidentna nebriga roditelja za školovanje djeteta kao i uskrata ljubavi, pažnje, poticaja i podrške.

Iz navedenog proizlazi, da učinkovitost nameće potrebu za suradnjom i uvezivanjem djelatnosti, prenošenjem informacija i multidisciplinarnim traženjem izlaza/rješenja za svako dijete koje živi u ugrožavajućem okruženju.

2.7. Djeca i mladež su zlostavljana:

- vrijeđanjem, omalovažavanjem, uspoređivanjem s negativnom konotacijom	broj slučajeva: 110
- podcjenjivanjem, ignoriranjem	109
- prijetnjama kaznom, zastrašivanjem	169
- sramoćenjem, ucjenjivanjem	68
- fizičkim kažnjavanjem:	
pljuske	189
batiranje	98
grubo udaranje s ozljedama	19
- psihičko i fizički zlostavljanje istovremeno	56
- seksualno zlostavljanje i iskorištavanje	12

Najzastupljeniji oblici i načini zlostavljanja djece i mladeži iz ovog istraživanja su brojni, npr.:

neki oblici fizičkog kažnjavanja (pljuska), zastrašivanje i prijetnje kaznom, vrijeđanje i omalovažavanje, te podcjenjivanje i ignoriranje. Nažalost, vrlo učestalo je i fizičko kažnjavanje, tzv. batine.

3. Poduzete mjere obiteljsko pravne i krivično pravne zaštite

3.1. Koje mjere obiteljsko pravne zaštite su poduzimane s ciljem zaštite djece i mladeži:

	broj slučajeva
- upozorenje na nedostatke u odgoju	196
- nadzor nad izvršenjem roditeljskog prava	227
- oduzimanje prava na čuvanje i odgoj i povjeravanje djeteta drugoj osobi ili ustanovi	74
- upućivanje u odgojnu ustanovu	148
- upućivanje na intenzivni tretman u "male skupine"	39
- lišenje roditeljskog prava	10

S obzirom na broj zanemarene i zlostavljane djece u uzorku, zapitajmo se da li je trebalo ići s "oštrijim mjerama" prema roditeljima i da li je to trebalo učiniti to puno ranije, jer praksa potvrđuje da se one najčešće poduzimaju onda kada dijete manifestira poremećaje u ponašanju. Iz navedenog nameće se pitanje - da li je lišenje roditeljskog prava mjera koju treba češće primjenjivati no što se to u praksi poduzima, a istu poduzeti u ranijoj dobi djeteta?

Ovdje se nameće i pitanje - koliko smo uspješni kroz mjere upozorenja na nedostatke u odgoju i mjeru - nadzor nad izvršavanjem roditeljskog prava u radu s roditeljima? Da li se s ovim mjerama uopće može učinkovito djelovati te mijenjati stanje u obiteljima u kojima su intenzivno narušeni međusobni odnosi, prisutne sociopatološke pojave kao i zanemarivanje i zlostavljanje djece ili je potrebno poduzeti neke druge mjere?

Čini se da su opisane mjere obiteljsko pravne zaštite ili suviše kasno primijenjene ili su neučinkovite u opisanim slučajevima, to tim više što je kod većine djece i mladeži uslijedilo izdvajanje iz obitelji.

U odgojnu ustanovu temeljem suda upućeno je tijekom 1997. godine 160 maloljetnika i mladih punoljetnika. Od navedenog broja utvrđeno je da je 86-ero ušlo u uzorak zanemarivane i zlostavljane mladeži. Od ukupnog uzorka (415) djece i mladeži odgojna mjera pojačane brige i nadzora provodila

se prema 42 maloljetnika, a pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi prema 11 maloljetnika. Kazna maloljetničkog zatvora izrečena je trojici maloljetnika, kao i disciplinska mjera - upućivanje u centar za odgoj.

3.2. Poduzete mjere kazneno pravne zaštite (kod 72 slučaja) prema roditeljima i drugim osobama počiniteljima kaznenih djela zlostavljanja i zanemarivanja.

Djelatnici socijalne skrbi najčešće su odgovorili da je za većinu slučajeva sudski postupak u tijeku i da u pravilu dugo traje što utječe na učinkovitost poduzetog postupka i mjera.

Porazna je spoznaja da je kod okončanih postupaka najčešće zastupljena uvjetna kazna. Kazna zatvora izrečena je kod 7 slučajeva uz jednu sigurnosnu mjeru obveznog liječenja zbog alkoholizma.

4. U svezi procjena veza između pojave poremećaja u ponašanju djeteta i prisutnosti pojave zanemarivanja i zlostavljanja djeteta u obitelji i/ili izvan nje, stručni djelatnici su zamoljeni za mišljenje.

Najčešće je zastupljen odgovor stručnih djelatnika, koji rade na slučaju, da se temeljem iskustvenih spoznaja može zaključiti da je:

- prisutna veza zlostavljanja i zanemarivanja djece i pojave poremećaja u ponašanju kod	309 slučaja
- djelomično prisutna	91 slučaj
- nije prisutna	5 slučajeva
- nema dovoljno potrebitih podataka za zaključak	10 slučajeva

5. ZAKLJUČCI

1. Podaci ukazuju na postojanje značajne veze između narušenih i ugrožavajućih odnosa u obitelji, neuvažavanja i nezadovoljavanja osnovnih životnih potreba djeteta, prisutnosti sociopatoloških pojava i neimaštine, te duševnih bolesti i pojave zanemarivanja i zlostavljanja djece u obiteljskom okruženju i pojave poremećaja u ponašanju kod djece i mladeži.

Pod utjecajem alkohola nasilničko ponašanje u obitelji, uključujući i zlostavljanje djece, pojavljuje se češće nego u drugim situacijama. Ovdje je potvrđena značajna zastupljenost alkoholizma i neimaštine u obiteljima iz kojih se regrutiraju djeca i mladež s poremećajima u ponašanju za koju je socijalnoj skrbi poznato da su zanemarivana i zlostavljana.

2. Bračno i roditeljsko nasilje često je jedini oblik međusobnog komuniciranja bračnih partnera i članova obitelji. To indirektno potvrđuju opisani oblici zanemarivanja i zlostavljanja promatrane skupine djece te pokazatelji o obiteljskoj atmosferi. Takovi načini obično se generacijski prenose što zasigurno predstavlja značajne probleme u budućem životu ove mladeži.

3. Indirektno se može zaključiti da mjere obiteljsko pravne i kazneno pravne zaštite u pravilu ne mijenjaju počinitelja te dinamiku odnosa u obiteljskom okruženju. Da su nedovoljno učinkovite i prekasno poduzimane potvrđuje prisutnost poremećaja u ponašanju različitog intenziteta kod djece i mladeži iz uzorka, te nužnost izdvajanja velikog broja djece iz obiteljskog okruženja i povjeravanje na brigu i odgoj - odgojnim ustanovama. Ovdje se ne može zanemariti činjenica da zlostavljana i zanemarena djeca najčešće u doba adolescencije izražavaju netrpeljivost prema okolini, agresivno ponašanje i druge vidove destrukcije, a niz proživljenih frustracija su pokretači agresije te "vapaj" za pomoći odraslih.

4. Pojava zlostavljanja i zanemarivanja djece zasigurno je kompleksna/složena pojava uvjetovana interakcijom raznorodnih čimbenika. Zlostavljanje zbog prekoračenja kažnjavanja u odgojne svrhe i seksualno zlostavljanje, u literaturi se spominju kao načini zlostavljanja koji se najteže otkrivaju, što je i ovdje potvrđeno.

5. Psihičko zlostavljanje zasigurno je češće, kao i razni oblici fizičkog zlostavljanja u skupini djece i mladeži koja u dobi adolescencije manifestiraju intenzivne poremećaje u ponašanju nego što se to zapravo ovdje utvrdilo. Kod psihički i fizički zlostavljane djece pojavljuju se neurotski načini reagiranja, enureze, mucanje, bježanje od kuće, agresivno i nasilničko ponašanje, vulgarno ponašanje, neuspješnost u školi što iziskuje specifične tretmanske programe uključujući i psihoterapiju. Navedeno je zaključeno temeljem iskaza stručnih djelatnika na upit - da li imaju nešto posebno dodati u svezi specifične skupine djece i mladeži s udruženim smetnjama.

6. LITERATURA

1. Ajduković, M. (1997): Zlostavljanje djeteta u obitelji - jedan od izazova društvene skrbi o djeci u 21. stoljeću. *Dijete*, br.4.
2. Hirjan, F., Singer, M. (1990): *Maloljetnici u krivičnom pravu*. Globus, Zagreb.
3. Križ, Đ., Perić, L. (1994): Zanemarivanje i zlostavljanje malodobnika u obitelji. U: *Naša obitelj danas*. Zbornik.
4. Pejčinović, R. (1990): Zapuštanje i zlostavljanje djece. *Socijalna zaštita*. 28-29. Zagreb.

THE PHENOMENON OF CHILD NEGLECT AND ABUSE AMONG CHILDREN MANIFESTING BEHAVIORAL DISORDERS

Summary

With this paper the authoress and the workers at the welfare centers dealing with protection of children and young people manifesting behavioral disorders/juvenile delinquency wanted to establish the incidence of child neglect and abuse among children and young people who were undergoing the treatment in the welfare centers because of the evident behavioral disorders during the period between January 1st and December 31st, 1997.

The sample was composed of 415 children and young people (312 M and 103 F) from the City of Zagreb Welfare Center and its branch offices, and from 20 Welfare Centers from various districts in Croatia.

The obtained results indicate significant presence of neglect and abuse during the development years of the examinees. Most frequently it happened within their families, but the certain number of children suffered neglect and abuse in several places at the same time or in a sequence.

Most common forms of neglect causing behavioral disorders are lack of interest for child's success in school and absence of help to the child when it was most needed, denial of love, care, incentive and support. In the case of abuse, there are most frequently present various combined ways of abuse, most common of which are: threat of punishment and intimidation, physical punishment and mental abuse, ignoring, insulting and scorning, and sexual exploitation.

Key words: children and young people manifesting behavioral disorders, neglect, abuse

UVOD

Svrha
namiku
učinkovito
očekuje
na način
nekoliko
stavu
razvijena
samo sv
kriminal
do zna
samo r
djelovni
meira
ičuome
u čine
kritika
javno
od se
nala